

Laatdienst 05-01-2025

Jaarthema: Hoe te leven? Zeven hoofdzonden en een paar deugden

Vandaag: Onrecht – Rechtvaardigheid

Voorganger: Klaas Douwes

Vandaag is het de allereerste zondag van het nieuwe jaar: 2025. Er liggen weer twaalf verse maanden vóór ons. Ik ben benieuwd wat het jaar ons gaat brengen, zowel binnen de kerken als daarbuiten. En andersom ook: wat *wijzelf*, wat u, wat ik, dit jaar tot stand zullen brengen. Want we kunnen natuurlijk niet alleen maar afwachten op wat er op ons af zal komen. We zullen zelf ook wat moeten doen.

Eén van de dingen die velen van jullie in de afgelopen dagen misschien al hebben gedaan is het aftuigen van de kerstboom. Dat is bijna een soort symbolische afsluiting van de feestdagen.

Al hoop ik dat u nog niet helemaal schoon genoeg heeft van al het feestelijke gedruis van de afgelopen maand. Want het is vandaag een zondag waar nog een klein kersttintje aan zit. Deze zondag staat namelijk op de liturgische kalender als de zondag van Driekoningen, of ook wel: Epifanie – Grieks voor *verschijning*; oftewel voor de verschijning van de Eeuwige op aarde. Het is het feest van de drie wijzen uit het Oosten die na een lange reis de pasgeboren Jezus vinden en hem verwelkomen met geschenken: goud, wierook en mirre. Al is de eigenlijke officiële datum van Driekoningen normaal gesproken op 6 januari.

En als we iets verder naar het oosten gaan wordt het nog ingewikkelder. Want bij sommige oosters-orthodoxe kerken wordt Epifanie óók gevierd, maar dan pas 13 dagen later.

Veel oosterse kerken gebruiken namelijk nog de juliaanse kalender en die verschilt 13 dagen van onze eigen gregoriaanse kalender. En daardoor komt het dat sommige Oosters-orthodoxe kerken pas overmorgen kerst vieren, op 7 januari, 13 dagen na ons eigen 25 december. Al heeft de Oekraïens orthodoxe kerk zich na de inval van Rusland afgescheiden en volgt die nu - als ik het goed heb - ook de gregoriaanse kalender.

Bij ons thuis blijft de kerstboom ieder jaar trouwens nog een poosje staan. Mijn partner komt namelijk uit de voormalige Sovjet-Unie en hij is gewend dat de boom in ieder geval tot oud en nieuw volgens de juliaanse kalender blijft staan, dat is van de nacht van 13 op 14 januari. Ik vind het zelf ook wel gezellig om de boom nog net iets langer in huis te houden, dus die traditie houden we mooi aan. Maar goed, dat terzijde.

Het geeft in ieder geval aan hoe ingewikkeld we het als mensen onszelf soms kunnen maken. En dan gaat dit nog om iets tamelijk onschuldigs als een kalender. Heel wat ingrijpender is het wanneer we als mensen ingewikkeld gaan doen over de deugd die vandaag centraal staat: rechtvaardigheid.

Bij rechtvaardigheid kun je er soms makkelijk van uitgaan dat het wel duidelijk is wat ermee bedoeld wordt. Immers, ieder mens heeft toch een bepaalde basisintuïtie van wat rechtvaardig is en wat onrechtvaardig? Iedereen, van jong tot oud, weet toch wel wanneer iets eerlijk is en wanneer niet?

Heel basaal klopt dat denk ik wel. Maar het wordt al snel lastiger wanneer je door gaat vragen: wat is dan eerlijk? Want dan blijken mensen toch heel verschillend te denken en te voelen. Waar de één vanuit diens rechtvaardigheidsgevoel bijvoorbeeld opkomt voor de rechten van vrouwen of de regenbooggemeenschap, druisen die rechten volgens een ander tegen de natuurwetten in. Waar de één meent dat er rechtvaardige oorlogen bestaan, is de ander er heilig van overtuigd dat alleen geweldloosheid rechtvaardig is.

En zo kun je bijna op ieder vlak andere keuzes maken vanuit het idee van rechtvaardigheid, of dat nou is op het vlak van vluchtelingenbeleid, de keuze van wat je eet en wat je wel of niet koopt, de verdeling van geld of de hoogte van straffen voor misdadigers.

Net als bij kalenders en de datum van christelijke feestdagen ligt het ook bij het thema rechtvaardigheid allemaal wat ingewikkelder dan je op het eerste gezicht zou vermoeden.

In zo'n geval zou je kunnen proberen de pro's en contra's tegen over elkaar te zetten en voor- en tegenargumenten af te wegen, maar soms is het prettiger om het wat kleiner, concreter en behapbaarder te houden.

En daar heb ik ook vanochtend voor gekozen, met een thema, een verhaal en een gedicht.

En dat thema luidt: 'Grenzeloos gedrag'

Dat is een uitdrukking die meestal negatief wordt opgevat. Grenzeloos gedrag zou je normaal gesproken eerder associëren met onrecht dan met rechtvaardigheid.

Grenzeloos gedrag is opvliegend, impulsief, agressief, bandeloos. En grenzeloos gedrag is ook het telkens verder opschuiven van morele waarden, van ethische grenzen van dat wat we goed achten en slecht. En zulke verschuivingen gaan dikwijls niet plotseling, maar stapje voor stapje. Grenzeloos gedrag gaat soms verraderlijk eenvoudig van kwaad tot erger, telkens een stapje verder, net als in dat gedicht van Tellegen...

Ik trok een streep;
tot hier,
nooit ga ik verder dan hier.
Toen ik verder ging
trok ik een nieuwe streep,
en nog een streep.
De zon scheen
en overal zag ik mensen,
haastig en ernstig,
en iedereen trok een streep
iedereen ging verder.

Grenzeloos gedrag...

In de inleiding noemde ik koning Herodes al even als Bijbels toonbeeld van onrecht en grenzeloos gedrag.

Maar ook de wijzen of magiërs uit het oosten waren bekend met grenzeloos gedrag. Zij het dan wel op een heel andere en mooiere manier.

De wijzen hadden het licht gezien. Ze hadden een ster gevonden, ze waren geraakt in hun hart en gingen op weg, voorbij hun eigen grens en voorbij geografische grenzen en na die grenzen weer nieuwe grenzen. Ze bleven op weg om het licht na te jagen, Op weg om iets te vinden, iets bijzonders, iets... ja, wat eigenlijk?

Ze vinden uiteindelijk iets van de Eeuwige zelf, zo is het idee achter het feest van epifanie - het feest van de *verschijning* de verschijning van het goddelijke op aarde.

Maar de magie van dat wonderlijke kind daar in dat huis in Betlehem, hadden de magiërs nooit kunnen ontdekken als ze niet voorbij grenzen waren gegaan.

Op die manier zou je grenzeloos gedrag, en *dat* is het punt wat ik na deze omweg graag wil maken, op een *positieve* wijze uitleggen.

Grenzeloos gedrag kunnen we zelfs, juist vanuit het geloof, als een *opdracht* opvatten.

Dan heeft het niks te maken met onrecht, met slechtheid, met agressie of intolerantie, maar dan heeft het er alles mee te maken dat we op de één of andere manier boven onszelf uitstijgen en zo dichterbij rechtvaardigheid weten te komen, voorbij de begrenzingsen van onrecht.

Grenzeloos gedrag is dan eerder een teken van hoopvolle verbeelding dat het anders en beter kan.

Grenzeloos gedrag in die zin is dat we niet al bij voorbaat zeggen: "ja, dat gaat niet lukken hoor", wanneer we het hebben over het werken aan een betere, eerlijkere wereld, Grenzeloos gedrag is dan proberen eenvoudigweg lief te hebben, proberen goed te doen, zonder meteen allemaal bedenkingen op te werpen.

Grenzeloos gedrag is dat je verder wilt kijken en handelen dan semantische discussies over wat rechtvaardig en eerlijk nou precies betekent en je niet laten verstrikken in een relativistische houding van: iedereen heeft nu eenmaal een eigen opvatting van rechtvaardigheid.

Het heeft volgens mij ook alles te maken met de gedachte dat Gods koninkrijk zelf een wereld is zonder grenzen, of zoals we al zongen: een hemel zonder grenzen - een wereld van rechtvaardigheid waarin het onmogelijke mogelijk is.

Kortom gaat het er dan om dat we niet al bij voorbaat een definitieve streep trekken tussen wat mogelijk en wat onmogelijk lijkt, maar dat we telkens blijven streven, net als de magiërs telkens op weg blijven gaan, op weg naar dat wat normaal gesproken misschien wel onbereikbaar lijkt.

Volgens mij is dát ook de hartslag van ons geloof. Dat we onszelf – als individuen, maar zeker ook als gemeenschap en maatschappij – telkens blijven uitdagen om een stap verder te zetten en nog een stap verder, op weg naar Gods nieuwe wereld.

En in dat licht krijgt dat gedicht van Tellegen dan ineens ook een heel andere betekenis...

Ik trok een streep;
tot hier,
nooit ga ik verder dan hier.
Toen ik verder ging
trok ik een nieuwe streep,
en nog een streep.
De zon scheen
en overal zag ik mensen,
haastig en ernstig,
en iedereen trok een streep
iedereen ging verder.

Strepen zetten en weer verder trekken, op weg naar het licht, dan valt er in hemelsnaam nog zoveel te bereiken.

Amen

Tafelgebed van Pádraig O' Tuama (vertaling: Rikko Voorberg)

In de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest
In de naam van goed zijn en lief zijn en gebroken maar samen
In de naam van zinvol en leven en dat je me toch niet belazert
In de naam van donker en licht en het schemer daartussen
In de naam van maaltijd en delen en kampvuurtjes blussen
In de naam van daadkracht en vrede en een ervan verlost zijn
In de naam van eten en drinken en biechten met miswijn
In de naam van verdriet, en spijt en hevige obsessie
De naam van heilige woede en een geest van agressie
In de naam van vergeven en hopen dat ik ooit kan vergeten
In de naam van de vader, de zoon en de geest met mij weten
In de naam van wat schoon is en scheef is en wat steeds weer kapot gaat
In de naam van rotsvast belijden dat met twijfel een paar maakt
Komen we hier samen,
een tafel vol vreemden,
we hopen op droomland
maar vrezen te geven.
Om ons denken te voelen
en echt te gaan leven
Om ons weer echt even mensen te weten
en het mooier dan voordoen voor nu te vergeten
In de naam van theo- en filo- of wat voor sofie
In de naam van werk en studie en nieuwe familie
In de naam van verlangen en liefde en donkere obsessie
In de naam van verloren en eenzaam en diepe depressie
In de naam van het nut en het dwaze en het totale zinloze
In de naam van de hetero, de homo en de parttime seksloze
In de naam van Jozef en Jezus en Maria's vragen
In de naam van dat wat ik eigenlijk niet meer kan dragen
In de naam van helen en scheiden en breken en tranen
In de naam van therapie en pillen en verdwijnende banen
In de naam van al zijn vergeten, dat ik ooit echt kon lachen
In de naam van een heilig verdwaald zijn, wereld-vreemde gedachten
In de naam van goed zijn en vriend zijn en een heel bewust even
In de naam van thuis zijn en veilig en echt samen leven.

Bron: <https://www.eo.nl/artikel/wat-is-er-goed-aan-goede-vrijdag>